

5. Ступак О. Методологічні підходи до процесу формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. (2). 127–138.

6. De Wet, N., Somefun, O., Rambau, N. (2018). Perceptions of community safety and social activity participation among youth in South Africa. *PLOS ONE* 2018. 13(5): e0197549.

7. Горностай, П. Колективна травма як проблема соціальної та політичної психології. *Проблеми політичної психології*. 2018. 21(1). 54–68.

8. Hirschberger, G. Collective Trauma and the Social Construction of Meaning. *Front. Psychol.* 2018, 9:1441.

9. Theisen-Womersley, G. Collective Trauma, Collective Healing. Trauma and Resilience Among Displaced Populations. Springer, Cham. 2021.

10. Páez D., Basabe N., Ubillos S. and González-Castro, J.L. Social Sharing, Participation in Demonstrations, Emotional Climate, and Coping with Collective Violence After the March 11th Madrid Bombings. *Journal of Social Issues*. 2007. 63. 323–337.

11. Снар О. Дискурс громадянської та національної ідентичності: Конструкти самосвідомості молоді. *Проблеми політичної психології*. 2018. 21(1). 139–149.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-446-0-35>

Мешкова Д. Г.,

*магістранка кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

Науковий керівник: Пузирьов Є. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРА АУТИЗМУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Анотація. Метою тез є визначення ролі майбутніх психологів освіти в підтримці дітей з обмеженими можливостями в інклюзивному освітньому полі та створення доступності в отриманні навчальних

послуг. Найбільш складною проблемою є психологічний супровід категорії дітей із розладом аутистичного спектру.

Ключові слова: аутизм, розлади спектра аутизму, інклюзивне навчання, заклад дошкільної освіти, психологічний супровід.

Mieshkova D. Psychological support of children with autism spectrum disorders in education

Summary. The purpose of theses is to determine the role of future educational psychologists in supporting children with disabilities in the inclusive educational field and creating accessibility in receiving educational services. The most difficult problem is the psychological support of the category of children with an autistic spectrum disorder.

Key words: autism, autism spectrum disorders, inclusive education, preschool education institution, psychological support.

Аутистичний спектр порушень психічного розвитку виявляють у 15–20 випадках на 10 тисяч. Нині констатується постійне, але неухильне поширення проявів аутизму [5, с. 98]. Демонстрована ним тенденція до зростання, на думку дослідників, не залежить від національних, расових, географічних та інших факторів. Водночас варто визнати не локальний, а загальнолюдський характер цього порушення психіки. Відповідно, ця область порушень психічного розвитку, потрапляючи у сферу професійних інтересів психолога, потребує пильного вивчення.

Розлади аутистичного спектру – гетерогенна група порушень нейророзвитку, що включають різні нозологічні дефініції (синдром Аспергера, синдром Каннера, дитячий аутизм, атиповий аутизм, дитячий дезінтегративний розлад, а також безліч хромосомних і генетичних синдромів), які характеризуються триадою порушень соціальної взаємодії, спілкування, стереотипної поведінки [2; 3].

У супроводі аутичної дитини виділяються чотири напрямки діяльності: супровід дітей, забезпечення адекватного віку та освітніх потреб психічного та особистісного розвитку, створення відповідних освітніх умов та розробка педагогічно доцільних засобів допомоги з подолання труднощів, що виникають в умовах дошкільного закладу; супровід вихователів, що визначається педагогічними потребами у розробці та впровадженні технологій корекції розладів аутистичного спектра в дітей; супровід батьків є системою заходів щодо надання допомоги батькам у вихованні аутичної дитини та надання їм спеціальної консультаційної та психологічної допомоги; супровід взаємодії всього педагогічного колективу дошкільного закладу для надання їм організаційно-методичної допомоги та забезпечення адекватного

доступного середовища всього освітнього соціуму. Складність полягає в тому, що для таких дітей необхідно створювати доступне середовище у системі навчання та виховання.

Доступне середовище вимагає, щоб у навчанні та вихованні дітей з аутизмом поряд зі спеціальними педагогами та психологами брали активну участь і педагоги-психологи. Інклюзія або включення таких дітей до загального соціуму вимагає надання психолого-педагогічної допомоги батькам, дітям, вчителям та вихователям, соціальним працівникам [1, с. 46].

Особливо важливо, що саме психічні порушення аутистичного спектра супроводжують на ранньому етапі дитячий аутизм. Стосовно дітей, психічні порушення розвитку аутистичного спектра зазвичай вивчають як феномен раннього дитячого аутизму, прояви якого одним із перших описав Л. Каннер. Зазначимо, що незалежно від Л. Каннера синдром дитячого аутизму був пізніше описаний також Г. Аспергером та С. Манухінім.

Під терміном «аутизм» розуміється комплекс характерних для людини симптомів, що включає відрив від дійсності, що супроводжується зануренням «в себе», відсутність або парадоксальність реакцій, що виявляються у відповідь на зовнішні подразнення, достатню пасивність або підвищену вразливість при здійсненні контактів із зовнішнім середовищем [5, с. 98].

Змістовний аналіз показників аутизму дозволяє виділити кілька напрямів професійної діяльності психолога, який працює з порушеннями психіки аутистичного спектра. До їх складу включається соціальний, емоційний, комунікативний та поведінковий напрямок впливу на психічний розвиток дитини в освітніх умовах.

Найбільш очевидною особливістю досліджуваної категорії дітей є недостатній розвиток або повна відсутність потреби в спілкуванні з оточуючими.

Це виявляється не тільки в небажанні ініціювати спілкування з іншими дітьми, а й у небажанні підтримувати розмову, яка вже почалася. Включаючись у розмову, дитина може не відповідати на запитання або робити значні паузи, що призводять до втрати «канви розмови».

Рівень підтримки та супроводу, що надається дітям із аутизмом, повинен змінюватись на основі тяжкості діагностичних симптомів і порушень у розвитку, а також змінюватись з часом, як функція просування дитини та набуття необхідних навичок для навчання в натуральному середовищі. Діти з аутизмом характеризуються специфічним видом розладів мови та комунікації, здібності та мотивації до співпраці, сенсорним сприйняттям, та одним із ключових факторів

у успішній інклюзії таких дітей є розуміння суті цього розладу та вибір психолого-педагогічних методів для їх виховання і навчання.

Усвідомлення та розуміння специфічних особливостей, які характеризують дітей з розладами спектра аутизму, є першочерговим і ключовим етапом у процесі включення їх середовище ровесників, які розвиваються нормально [4, с. 27]. Проте можливість присутності тих чи інших характерних особливостей для аутизму не вказує на те, що повний комплекс цих проблем дійсно закладений у кожній дитині з аутизмом. Вибір мети і методики психологічного супроводу таких дітей вимагає індивідуального підходу та оцінки як початкового рівня умінь, так і тих чи інших дефіцитів розвитку.

Процес навчання в інклюзивному середовищі закладі дошкільної освіти передбачає, що дитина з аутизмом набуватиме академічних навичок – читання, лічби, письма та інші – нарівні зі своїми однолітками, які нормативно розвиваються. Однак метою інклюзії у разі включення дитини з аутизмом не є набуття знань за загальною навчально-виховною програмою. Цей рівень доступний і за індивідуального навчання. Інклюзивне середовище дозволяє дитині з аутизмом набути не лише знання, що відповідають програмі, а й подолати складності та проблеми, що супроводжують її розвиток. На основі цього сприйняття оцінка початкового рівня навичок дозволяє доповнити індивідуальний план навчання дитини та акцентувати психологічний супровід на розвитку адаптації дитини до умов навчально-виховного середовища, комунікації, соціальної взаємодії тощо.

Таким чином, психологічний супровід дітей з розладами спектра аутизму в умовах закладу дошкільної освіти має багато особливостей. Але завдяки комплексному підходу та окремій увазі до роботи з сім'єю дитини, можна досягти позитивних результатів. І навіть якщо не можна повністю «вилікувати аутизм», то покращити поведінку, розвинути комунікацію, соціально адаптувати дитину не лише можна, але й потрібно.

Список використаних джерел:

1. Островська К. О. Аутизм: проблеми психологічної допомоги : навч. посіб. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 110 с.

2. Островська К. О., Качмарик Х. В., Дробіт Л. Р. Основи діагностики дітей з розладами аутистичного спектра : навчальний посібник, 2017. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 124 с.

3. Скрипник Т. В. Стандарти психолого-педагогічної допомоги дітям з розладами аутичного спектра. Київ : Знання, 2013. 60 с

4. Тарасун В. В. Етапи формування когнітивних стратегій поведінки у дітей з аутизмом (програмування, контролю, обробки інформації). *Дефектологія*. 2005. № 1. С. 25–30.

5. Eldar, E., Talmor, R., & Wolf-Zukerman, T. Successes and difficulties in the individual inclusion of children with Autism Spectrum Disorder (ASD) in the eyes of their coordinators. *International Journal of Inclusive Education*, 2010. 14 (1), 97–114.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-446-0-36>

Мітіна С. В.,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

КОГНІТИВНО-ПОВЕДІНКОВА ТЕРАПІЯ У ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЖІНОК, СХИЛЬНИХ ДО СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Анотація. У роботі розглядається проблема психологічної реабілітації жінок схильних до суїцидальної поведінки. Показана ефективність застосування когнітивно-поведінкової терапії, що спрямована на корекцію деструктивних когніцій; суїцидальних думок, формування навичок емоційної регуляції, самоусвідомлення та позитивного самоприйняття.

Ключові слова: *когнітивно-поведінкова терапія, реабілітація, суїцидальна поведінка.*

Mitina S. Cognitive behavioral therapy in the process of psychological rehabilitation of women prone to suicidal behavior

Summary. The article it was considered the problem of the psychological rehabilitation of women prone to suicidal behavior. The effectiveness of cognitive-behavioral therapy has been shown, which is aimed at correcting destructive cognitions; suicidal thoughts, developing emotional regulation skills, self-awareness, and positive self-acceptance.

Key words: *cognitive behavioral therapy, rehabilitation, suicidal behavior.*

Вплив війни на психоемоційний стан, на нервову систему і психіку людини зростає щодня, що призводить до формування емоційної